

İÇİNDEKİLER

(Cilt I)

Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Bursa, Ekin, 2. Baskı, 2020, Cilt I.

Bölüm 1

ANAYASA HUKUKUNUN BİLGİ KAYNAKLARI

I. Anayasalar	1
A. Türk Anayasaları	1
1. Resmî Kaynaklar	2
2. Özel Kaynaklar: Anayasa Derlemeleri	2
B. Yabancı Anayasalar	3
1. Türkçe	3
2. İngilizce	3
II. Anayasa Mahkemeleri Kararları	4
1. CODICES	5
2. Frankofon Ülkeler Anayasa Mahkemesi Kararları	5
3. Türk Anayasa Mahkemesi Kararları	5
5. Fransız Anayasa Konseyi Kararları	6
6. Alman Federal Anayasa Mahkemesi	6
7. İtalyan Anayasa Mahkemesi Kararları	7
III. Bilimsel Eserler	8
A. Genel Eserler	8
1. Türkiye	9
2. Fransa	11
a) 1950 Öncesi (Klasikler)	11
b) 1950 Sonrası (Modern Eserler)	11
3. A.B.D.	13
4. İngiltere	14
5. Belçika	15
6. İsviçre	15
7. İtalya	15
8. Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku	16
9. Karşılaştırmalı Politika ve Devlet Sistemleri	16
B. Monografiler	17
C. Makaleler: Dergiler (Sürelî Yayınlar)	19
1. Türkçe	20
2. Fransızca	21
3. İngilizce	22
III. İnternet Kaynakları	23
A. Türkçe	23
B. İngilizce	24
IV. Kaynak Arama ve Temin Etme	25
A. Kitap Arama ve Temin Etme	25
1. Arama	25
a) Türk Kütüphaneleri	25
b) Yabancı Kütüphaneler	26
2. Temin Etme	26
B. Makale Arama ve Temin Etme	28
1. Arama	28
a) Türkçe	28
b) Yabancı Dilde	28
2. Temin Etme	28
a) Türkçe	28
b) Yabancı Dilde	29

Bölüm 2 ANAYASA HUKUKU

(Tanımı, Konusu, Kısımları, Yaklaşım Biçimleri,
Diğer Dallar ile İlişkisi, Tarihsel Gelişimi, vs.)

I. Terminoloji.....	31
A. “Anayasa” Terimi	31
B. “Anayasa Hukuku” Terimi	34
1. “Hukuk-ı Esâsiye”	34
2. “Esas Teşkilât Hukuku”	35
3. “Ana Hukuk”, “Devlet Ana Hukuku”	36
4. “Anayasa Hukuku”	36
5. “Anayasa Bilimi”	37
6. “Anatüze”	39
II. Anayasa Hukukunun Tanımı	39
A. Fransız Doktrininde Anayasa Hukukunun Tanımı	39
B. Türk Doktrininde Anayasa Hukukunun Tanımı	40
III. Anayasa Hukukunun Konusu	43
A. Fransız Anayasa Hukuku Doktrininin Konuları	44
1. Birinci Dönemin Konuları	44
2. İkinci Dönemin Konuları	45
3. Üçüncü Dönemin Konuları	46
B. Türk Anayasa Hukuku Doktrininin Konuları	46
1. “Anayasa Hukukunun Genel Esasları” Konuları	47
2. “Türk Anayasa Hukuku” Konuları	47
Karşılaştırma	48
Değerlendirme	48
Pozitivist Teori Açısından Anayasa Hukukunun Konusu	48
IV. Anayasa Hukukunun Kısımları.....	50
A. Anayasa Hukukunun Genel Teorisi	50
B. Türk Anayasa Hukuku	51
V. Anayasa Hukukunda Yaklaşım Biçimleri.....	53
A. Tarihi Yaklaşım	53
B. Felsefi Yaklaşım	54
C. Sosyolojik Yaklaşım	55
D. Hukukî Yaklaşım	55
Yaklaşımların Eşit Değeri	56
Sonuç: Münhasıran Hukukî Yaklaşım yahut Anayasa Hukukunun “Saf” Teorisi	57
VI. Anayasa Hukuku ile Diğer Disiplinler Arasındaki İlişki.....	58
A. Anayasa Hukuku - Siyaset Bilimi	58
B. Anayasa Hukuku – Siyasal Felsefe	61
B. Anayasa Hukuku – Siyasî Tarih.....	61
VI. Anayasa Hukuku ile Hukukun Diğer Dalları Arasındaki İlişkiler.....	62
A. Anayasa Hukuku - Uluslararası Kamu Hukuku	62
B. Anayasa Hukuku - Genel Kamu Hukuku	63
C. Anayasa Hukuku - İdare Hukuku	68
1. Anayasa Hukuku ile İdare Hukuku Arasındaki Ayrım	69
a) Önerilen Kriterler	69
b) Kriterlerin Eleştirisi	71
c) Türkiye’deki Anayasa Hukuku - İdare Hukuku Ayrımı	72
d) Ayrım Konusunda Görüşümüz.....	74
2. Anayasa Hukuku – İdare Hukuku İlişkisi	77
a) Anayasanın Üstünlüğü ve Bağlayıcılığı	77

b) İdare Hukukunun Anayasal Temelleri	78
c) Anayasa Mahkemesi Kararlarının Etkisi	79
d) İdare Hukukunun Bağımsızlığı	80
e) Danıştayın Anayasa Mahkemesi Karşısında Bağımsızlığı	80
f) İdarenin Anayasa Mahkemesi Karşısında Bağımsızlığı	81
g) Anayasa Hukukunun Geçiciliği - İdare Hukukunun Kalıcılığı	82
D. Anayasa Hukuku - Malî Hukuk	83
E. Anayasa Hukuku - Ceza Hukuku	83
F. Anayasa Hukuku - Muhakeme Hukukları	84
G. Anayasa Hukuku - Özel Hukuk Dalları	84
H. Hukukun Diğer Dallarının Anayasallaşması	86
VIII. Anayasa Hukuku Doktrininin Tarihsel Gelişimi	87
A. Fransa'da	87
1. Birinci Dönem: Anayasa Hukukunun Klasik Teorisi	88
a) Adhémar Esmein	89
b) Raymond Carré de Malberg	90
c) Léon Duguit	91
d) Maurice Hauriou	92
e) Joseph Barthélemy ve Paul Duez	92
f) Julien Laferrière	93
g) Georges Vedel	93
2. İkinci Dönem: Anayasa Hukukunda Siyasal Bilim Yaklaşımı	95
3. Üçüncü Dönem: Yeni Anayasa Hukuku	98
a) Anayasa Hukukunun Niteliğinde Değişme	99
b) Anayasa Hukukunun Uygulama Alanında Genişleme	100
c) Anayasa Hukukunun Diğer Hukuk Dalları Karşısında Üstünlüğü ve Diğer Hukuk Dallarının Anayasallaşması	101
B. Türkiye'de	104
1. Osmanlı Dönemi	104
2. Cumhuriyet Dönemi	106
VII. Anayasa Hukukunda Yeni Bir Dönem mi Başlıyor?	108
VIII. Niçin Anayasa Hukukunu Öğrenmek Gerekli?	111
A. Anayasa Hukuku, Sadece Anayasa Mahkemesi Üyelerini mi İlgilendiriyor?	111
B. Anayasa Hukuku Sadece Devletin Temel Organları Olan, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar ve Milletvekillerini mi İlgilendiriyor?	112

Bölüm 3 ANAYASA KAVRAMI

I. Anayasa Kavramının Tanımı	116
A. Anayasa, Hukuk Kurallarından Oluşur	116
B. Anayasa, Anayasal Nitelikteki Hukuk Kurallarından Oluşur	118
1. Maddî Kriter: Maddî Anlamda Anayasa Tanımı	118
2. Şeklî Kriter: Şeklî Anlamda Anayasa Tanımı	118
3. Hangisi Doğru?	119
II. Anayasa Türleri	122
A. Yazılı Anayasa–Yazısız Anayasa Ayrımı	122
1. Yazılı Anayasa	122
2. Yazısız Anayasa (Teamülî Anayasa)	122
B. Yumuşak Anayasa–Katı Anayasa Ayrımı	129
1. Yumuşak Anayasa	129
2. Katı Anayasa	130

III. Anayasaların İçerikleri	134
A. Başlangıç.....	135
B. Temel İlkeler (Genel Hükümler).....	137
1. Cumhuriyet-Monarşi.....	137
2. Üniter Devlet-Federal Devlet	137
3. Egemenlik.....	137
4. Din-Devlet İlişkileri: Resmî Din-Laiklik İlkeleri	138
a) Resmî Din.....	138
b) Laiklik İlkesi.....	138
5. Diğer İlkeler	140
C. Temel Hak ve Hürriyetler.....	140
E. Devletin Temel Organları	142
F. Diğer Hükümler	142
G. Anayasanın Değiştirilmesi.....	143
IV. Anayasacılık	143
A. Klasik Teori.....	143
B. Anayasacılık Dalgaları	146
C. Anayasacılık ile İlgili Bazı Kavramlar	148
1. Anayasacılıksız Anayasalar.....	148
2. İtibarî Anayasalar, Görünüşte Anayasalar	148
3. Anayasasız Anayasacılık.....	149
4. Şeklî Anayasa - Gerçek Anayasa Ayrımı	149
5. Karl Loewenstein'in Ayrımı.....	149
6. Giovanni Sartori'nin Ayrımı	150
V. Karşı-Anayasacılık.....	150
A. Anayasayı İlgâ.....	151
B. Anayasasızlaştırma.....	151
C. Suistimalci Anayasacılık	152
D. Anayasaya Aykırılık	156
E. Anayasayı İhlâl	157
F. Anayasal Metrukiyet.....	159
G. Anayasaya Karşı Hile.....	160
1. Genel Olarak	160
a) 2010'da Alparslan Altan'ın Anayasa Mahkemesi Üye Atanması	160
b) Cumhurbaşkanlığı Süresinin İki Dönemle Sınırlandırılması Kuralı.....	162
2. Anayasa Değişikliği Yoluyla Anayasaya Karşı Hile (Liet-Veaux'nun Teorisi).....	164
Türkiye'den Bir "Anayasaya Karşı Hile" Örneği: Yasama Dokunulmazlığının	
Askıya Alınmasına İlişkin 20 Mayıs 2016 Tarih ve 6718 Sayılı Anayasa	
Değişikliği Kanunu	166
H. Anayasal Kötü Niyet.....	168

Bölüm 4

ANAYASA NORMLARININ GEÇERLİLİĞİ SORUNU

I. Anayasa Hukukunun Pozitivist Teorisi.....	169
A. Tabii Hukukun Reddi.....	170
B. Değerlerin Bilinemezliği İlkesi (<i>Principe du non-cognitivism des valeurs</i>)	170
C. Pozitivist Teorinin Bilim Anlayışı.....	173
1. Bilimin Konusu Objektif Olarak Bilinebilir Bir Şeydir	173
2. Bilim ile Bilimin Konusu Birbirinden Farklı Şeylerdir	174
3. Bilimin Görevi Konusunu Sadece Tanımdır.....	174
4. Hukuk Bilimi Kendisine Yabancı Unsurlardan Arınmalıdır ("Saflık")	175

II. Anayasa Normlarının Geçerliliğinin Koşulları.....	176
A. Geçerliliğin Ön Koşulları	176
1. Maddî Varlık	176
2. Normatiflik.....	176
a) Beşerî Davranış	177
b) Beşerî İrade.....	178
3. Hukukîlik	179
4. Anayasallık	181
B. Geçerliliğin Asıl (<i>Per Quam</i>) Koşulu.....	182
C. Geçerliliğin Ek (<i>Sine Qua Non</i>) Koşulları	186
1. Global Hukuk Düzeninin Etkililiği	186
2. Bizzat O Normun Minimum Etkililiği	186
III. Anayasaüstülük Sorunu.....	187
A. Anayasaüstü Prensiplerin Varlığını Savunan Tezlerin Açıklanması.....	188
1. Bazı Tabîî Hukuk Prensiplerinin Anayasaüstülüğü Tezi	189
2. Bazı İnsan Hakları Prensiplerinin Anayasaüstülüğü Tezi	190
3. Millî Egemenlik İlkesinin Anayasaüstülüğü Tezi	190
4. Anayasaüstü Değerde Hukukun Genel İlkelerinin Varlığı Tezi	191
5. Türkiye’de Anayasa Mahkemesinin Bazı Kararlarında Savunulan Anayasaüstülük Tezleri.....	191
B. Eleştiri.....	192
1. Genel Eleştiri.....	192
2. Özel Eleştiriler.....	194
a) Bazı Tabîî Hukuk Prensiplerinin Anayasaüstülüğü Tezinin Eleştirisi	194
b) Bazı İnsan Hakları Prensiplerinin Anayasaüstülüğü Tezinin Eleştirisi.....	195
c) Millî Egemenlik İlkesinin Anayasaüstülüğü Tezinin Eleştirisi	195
d) Anayasaüstü Değerde Hukukun Genel İlkelerinin Varlığı Tezinin Eleştirisi....	195
e) Türkiye’de Anayasa Mahkemesinin Bazı Kararlarında Savunulan Anayasaüstülük Tezlerinin Eleştirisi.....	196
Sonuç: Anayasaüstü İlkelerin Hukuken Geçersizliği	196
IV. Anayasa Normları Arasında Hiyerarşi Sorunu.....	199
A. Anayasa Normları Arasında Hiyerarşi Tezlerinin Açıklanması	199
1. Temel Hakların Sert Çekirdeğine İlişkin Anayasa Hükümlerinin Diğerlerine Nazaran Üstünlüğü Tezi (“Birinci Derece” Temel Hakların Varlığı Tezi)	200
2. Millî Egemenliğe İlişkin Anayasa Normlarının Üstünlüğü Tezi	201
B. Bu Tezlerin Eleştirisi.....	201
1. Genel Eleştiri.....	203
2. Özel Eleştiriler.....	203
a) Temel Hakların Sert Çekirdeğine İlişkin Anayasal Hükümlerin Üstünlüğü (“Birinci Derece” Temel Hakların Varlığı) Tezinin Eleştirisi.....	203
b) Millî Egemenliğe İlişkin Anayasa Normlarının Üstünlüğü Tezinin Eleştirisi... 204	
C. Anayasanın Değiştirilemeyecek Hükümleri Diğer Hükümlerinden Üstün müdür?	205
V. Uluslararası Hukuk Normlarının Anayasaüstülüğü Sorunu.....	207
A. Açıklama.....	208
B. Eleştiri.....	211
1. Teorik Argümanların Çürütülmesi	212
2. Pratik Argümanların Çürütülmesi	213
3. Uluslararası Hukukun Bizatihi Varlığına Yönelik Eleştiriler.....	218
Sonuç.....	221
VI. Anayasanın Ruhu Sorunu	222
A. Açıklama.....	223
B. Eleştiri.....	223
Değerlendirme.....	226

VII. Anayasal Teamüllerin Geçerliliği Sorunu	228
A. Genel Olarak Teamül.....	229
B. Klasik Anayasa Hukuku Doktrininde Anayasal Teamüller.....	231
1. Anayasal Teamüllerin Unsurları.....	231
a) Maddî Unsur: Uygulama.....	231
b) Manevî Unsur: Uygulamanın Hukukîliği İnancı.....	232
2. Anayasal Teamüllerin Hukukî Değeri.....	233
a) Yazısız Anayasa Sisteminde Teamülün Hukukî Değeri Sorunu.....	233
b) Yazılı Anayasa Sisteminde Anayasal Teamüllerin Hukukî Değeri Sorunu.....	235
aa) <i>Praeter Constitutionem</i> Teamüllerin Hukukî Değeri.....	235
bb) <i>Secundum Constitutionem</i> Teamüllerin Hukukî Değeri.....	236
cc) <i>Contra Constitutionem</i> Teamüllerin Hukukî Değeri.....	236
aaa) <i>Contra Constitutionem</i> Teamül Olabileceği Tezi.....	237
bbb) <i>Contra Constitutionem</i> Teamül Olamayacağı Tezi.....	238
C. Geçerlilik Teorisi Açısından Anayasal Teamüllerin Geçerliliği Sorunu.....	239
1. Ön Koşullar.....	239
a) Maddî Varlık.....	239
b) Normatiflik.....	241
c) Hukukîlik.....	242
d) Anayasallık.....	243
2. <i>Per Quam</i> Koşul.....	244
3. <i>Sine Qua Non</i> Koşullar.....	246
- Anayasaüstülük, Anayasa İçi Hiyerarşi, Anayasanın Ruhu, Anayasal Teamül vs. Konusunda Bir Genel Değerlendirme.....	249
VIII. Geçerlilik Koşullarına Aykırılığın Müeyyidesi: Geçersizlik (Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi Sorunu)	250
A. Genel Olarak.....	250
B. Kanunların Geçerliliği Sorunu.....	253
C. Kanunların Anayasaya Uygunluğu Denetlenebilir mi?.....	255
D. Anayasallık Denetiminin Olmadığı Bir sistemde Anayasaya Aykırı Kanunların Geçerliliğinin Temeli.....	256

Bölüm 5 ANAYASANIN YORUMU

I. Genel Olarak	262
II. Yorum Çeşitleri	263
A. Yasama Yorumu.....	264
B. Yargısal Yorum.....	267
C. Bilimsel Yorum.....	268
III. Yorum Yöntemleri	268
A. Lafzî Yorum (Deyimsel Yorum, Gramatikal Yorum) Yöntemi.....	268
B. Tarihî Yorum Yöntemi.....	271
C. Sistematik Yorum Yöntemi.....	273
D. Teleolojik (Gaî, Amaçsal, Fonksiyonel) Yorum Yöntemi.....	275
E. Kavramcı Yorum Yöntemi.....	276
F. Menfaatler İhtihadı Yöntemi.....	277
IV. Yorum Teorileri	277
A. Klasik Yorum Teorisi.....	277
B. Realist Yorum Teorisi.....	278
C. Realist Yorum Teorisi Işığında Anayasanın Yorumlanması.....	285
D. Realist Yorum Teorisinin Dengeleyicisi: Mekanist Anayasa Anlayışı.....	289

E. Realist Yorum Teorisi ve Mekanist Anayasa Anlayışının Türk Anayasa Pratiği	
Tarafından Teyidi	290
1. Anayasa Mahkemesinin 16 Haziran 1970 Tarih ve K.1970/31 Sayılı Kararı.....	291
a) Kararın Açıklanması; Realist Yorum Teorisinin Teyidi.....	291
b) Karara Tali Kurucu İktidarın Tepkisi: Mekanist Anayasa Anlayışının Teyidi..	292
2. Anayasa Mahkemesinin 15 Nisan 1975 Tarih ve K.1975/87 Sayılı Kararı.....	293
a) Anayasa Mahkemesi Kararının Açıklanması: Realist Yorum Teorisinin Teyidi	293
b) Aslı Kurucu İktidarı Tepkisi: Mekanist Anayasa Anlayışının Teyidi	294
3. Anayasa Mahkemesinin 5 Haziran 2008 Tarih ve K.2008/116 Sayılı Kararı (Türban Kararı)	296
4. Tahkim.....	297
5. Anayasa Mahkemesinin 2007'deki "367 Kararı".....	298
V. Çeşitli Yorum İlkeleri.....	299
A. Yorum İlkelerinin Varlık Sebebi, Hukuk Uygulamasında Hâkimin Rolü, vs.....	301
1. Yorum İlkelerinin Varlık Sebebi	301
2. Hâkimin Hukuk Uygulamasında Görevinin Niteliği: "Hâkim Kanunun Ağzıdır"....	302
3. Hâkimlerin Normatif İdeolojisi: Hâkimlerin Kanun Koyucuya İtaat Duygusu	305
B. Temel İlkeler	306
1. Dürüst Yorum İlkesi	306
2. <i>Interpretatio cessat in claris</i> (Açıklık Durumunda Yorum Yapılmaz)	308
3. <i>A verbis legis non est recedendum</i> (Kanunun Sözüden Uzaklaşılmalıdır).....	309
C. Söze Anlam Yüklemeye İlgili İlkeler	311
1. Kelamın İ' mali, İhmalinden Evlâdır (Mecelle, m.60).	311
2. Kelâmda Aslolan Manayı Hakikîdir (Mecelle, m.12)	312
3. Manayı Hakikî Müteazzir Oldukta Mecaza Gidilir (Mecelle, m.61).....	313
4. Bir Kelamın İ' mali Mümkün Olmaz ise İhmal Olunur (Mecelle, m.62).....	314
D. Kaide ve İstisna ile İlgili İlkeler.....	315
1. Yorum Yoluyla İstisna Üretilemez	317
2. Kaideler Geniş Yorumlanır	319
a) <i>Generalis regula generaliter est intelligenda</i> (Bir Genel Hüküm, Genel Anlamda Anlaşılmalıdır).....	31919
b) <i>Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus</i> (Kanunun Ayrım Yapmadığı Yerde, Bizim De Ayrım Yapmamamız Gerekir)32020	
3. <i>Exceptiones sunt strictissimae interpretationis</i> (İstisnalar Dar Yorumlanır).....	322
4. İstisnanın İstisnası Geniş Yoruma Tâbi Tutulur.....	325
E. Düzenleme Şekillerine İlişkin İlkeler	326
1. <i>Expressio unius est exclusio alterius</i> (Bir Şeyi Zikretmek, Diğerini Dışlamaktır).....	326
2. " <i>Unius positio non est alterius exclusio</i> (Bir Şeyin Belirtilmesi, Diğer Şeylerin Hariç Tutulduğu Anlamına Gelmez)"	329
F. "Sıfat-ı Arızada Aslolan Ademdir" İlkesi ve Bu İlkedен Çıkan Diğer İlkeler	331
1. Sıfat-ı Arızada Aslolan Ademdir (Mecelle, m.9) (<i>Aslı niteliğın Varlığı, Arizi Niteliğın Yokluğu Asıldır</i>).....	331
2. Beyyine Hilaf-ı Aslı İspat İçindir (<i>Delil, Aslın Aksini İspat İçindir</i>)	333
3. Beraet-i Zimmet Asıldır (Mecelle, m.8) (<i>Hak ve Borçtan Uzak Olmak Asıldır</i>)	334
4. Sıfat-ı Asliye Kaide, Sıfat-ı Arıza ise İstisnadır	335
5. Kaidenin Değil, İstisnanın Varlığı İspata Muhtaçtır.....	336
G. Yetkilerle İlgili İlkeler.....	336
1. Devlet Organlarının Yetkisiz Olması Asıl, Yetkili Olmaları ise İstisnadır	336
2. <i>Potestas stricte interpretatur</i> (Yetkiler Dar Yorumlanır)	338
3. Yetki Dar, Hürriyet Geniş Yorumlanır.....	339
4. Hürriyet Asıl, Sınırlama İstisnadır; Hürriyet Geniş, Sınırlama Dar Yorumlanır	340

5. Sayılmış Yetkiler Dar, Bakiye Yetkiler Geniş Yoruma Tâbi Tutulur.....	341
6. <i>Delegata potestas non potest delegari</i> (Devredilmiş Yetki Devredilemez)	343
7. <i>Derativa potestas non potest esse major primitiva</i> (Türemiş Yetki, Aslı Yetkiden Daha Büyük Olamaz).....	343
8. Yetki ve Usûlde Paralellik İlkesi (<i>Unumquodque eodem modo quo colligatum est dissolvitur</i> (Bir Şey Yapıldığı Şekilde Çözülür)	344
9. <i>Qui potest maius, potest etiam minus</i> (Çoğu Yapmaya Yetkili Olan Azı Yapmaya da Yetkilidir).....	345
H. Hukukta Akıl Yürütmeye İlişkin İlkeler (Kıyas, Aksiyile Kanıt ve Evleviyet).....	346
1. Kıyas (<i>Argumentum a Simili</i>)	346
a) Kıyasın Unsurları	347
b) Kıyasın Şartları (Kıyas Yasakları).....	348
aa) Kıyaslanan Şey, Kıyaslanılan Şeyin Benzeri Olmalı, Ama Tam Benzeri de Olmamalıdır.....	348
bb) Kıyaslanan Şey Hakkında Kanunda Hüküm Mevcut Olmamalıdır.....	348
cc) “Asl, Muhtassın Binnas Olmamalıdır”.....	349
dd) Aslın Hükümü, Bir İstisnaî Hüküm Olmamalıdır (İstisnaî Hükümlerde Kıyas Yapılamaz).	349
ee) Aslın Hükümü, “ <i>Expressio unius est exclusio alterius</i> ” İlkesinin Geçerli Olduğu Bir Hüküm Olmamalıdır (<i>Expressio Unius</i> Durumunda Kıyas Yapılamaz).....	350
ff) Aslın Hükümünde <i>Numerus Clausus</i> Sayma Yapılıyorsa Kıyas Yapılamaz.....	353
c) Kıyas Her Zaman Yapılabilir mi?.....	353
Anayasa Hukukunda Kıyas Yapılabilir mi?	355
2. Aksiyile Kanıt (Mefhum-u Muhalefet, <i>Argumentum a Contrario</i>).....	356
3. Evleviyet (Öncelik, <i>Argumentum a Fortiori</i>).....	359
a) <i>Argumentum a maiori ad minus</i> (Büyükten Küçüğe Doğru Akıl Yürütme)	359
b) <i>Argumentum a minori ad Maius</i> (Küçükten Büyüğe Doğru Akıl Yürütme)	360
I. Hukuk Kuralları Arasında Çatışma Çözmeyle İlgili İlkeler	361
1. <i>Lex superior derogat legi inferiori</i> (Üst Kanun Alt Kanunları İlgâ Eder).....	361
2. <i>Lex posterior derogat legi priori</i> (Sonraki Kanun Önceki Kanunları İlgâ Eder).....	362
3. <i>Lex specialis derogat legi generali</i> (Özel Kanun Genel Kanunları İlgâ Eder)....	362
4. <i>Abrogata lege abrogante non reviviscit lex abrogata</i> (İlgâ Eden Kanunu İlgâ Etmek, İlgâ Edilmiş Kanuna Tekrar Hayat Vermez).....	365
J. Son Bir İlke: Kanunların Anayasa Uygunluğu Karinesi	366

Bölüm 6

KURUCU İKTİDAR

(Anayasaların Yapılması ve Değiştirilmesi)

I. Genel Olarak.....	370
Aslı Kurucu İktidar - Tali Kurucu İktidar Ayrımı.....	370
Kurucu İktidar - Kurulmuş İktidarlar Ayrımı	370
Kurucu İktidar - Kurulmuş İktidarların Ayrımının Doktrinal Kökeni	370
II. Aslı Kurucu İktidar: Anayasaların Yapılması	370
A. Aslı Kurucu İktidarın Ortaya Çıkış Halleri	371
1. Yeni Bir Devlet Kuran Aslı Kurucu İktidar.....	372
a) Sömürgelerin Bağımsızlığa Kavuşması	373
b) Savaş	373
c) Bağımsız Devletlerin Birleşmesi	374
d) Bir Devletin Birden Çok Bağımsız Devlete Ayrılması	374

2. Mevcut Devletin Kuruluşunu Yenileyen Aslı Kurucu İktidar.....	374
a) Devrim veya Hükümet Darbesi	374
b) Savaş	375
B. Aslı Kurucu İktidarın Yaptığı İlk İş: Anayasayı İlgâ veya Anayasasızlaştırma.....	376
1. Anayasayı İlgâ.....	376
a) Resmen İlgâ: Anayasanın Formel Bir Hukukî İşlem ile Ayrıca ve Açıkça Yürürlükten Kaldırılması	377
b) Bihakkın İlgâ: Anayasanın Devrimin Başarılı Olmasından Dolayı Kendiliğinden Yürürlükten Kalkması	378
2. Devrimlerin Etkisiyle Anayasasızlaştırma.....	380
a) Devrimlerin Etkisiyle Anayasasızlaştırmanın Enformel Yolu	381
b) Devrimlerin Etkisiyle Anayasasızlaştırmanın Formel Yolu	382
3. Anayasa Değişikliği Yoluyla Anayasasızlaştırma.....	384
C. Aslı Kurucu İktidarın Sahibi.....	385
D. Aslı Kurucu İktidarın Özellikleri	386
1. Hukuk Dışılık.....	386
2. Sınırsızlık.....	386
E. Aslı Kurucu İktidarın Biçimleri: Anayasa Yapma Usûlleri.....	387
1. Monarşik Usûller.....	387
a) Ferman.....	387
b) Misak.....	389
2. Demokratik Usûller	390
a) Kurucu Meclis.....	391
aa) Fransız Tipi Kurucu Meclis	391
bb) Amerikan Tipi Kurucu Meclis.....	392
b) Kurucu Referandum	393
E. Aslı Kurucu İktidar Devamlı Bir İktidar mıdır?	394
III. Tali Kurucu İktidar: Anayasaların Değiştirilmesi.....	397
A. Anayasa Değişikliği Kavramı	397
1. Anayasanın Bir Maddesinin Anlamının Yorum Yoluyla Değişmesi Anayasa Değişikliği midir?.....	398
2. Anayasa Değişikliği Nedir?.....	399
3. Anayasanın Bütünüyle Değiştirilmesi Anayasa Değişikliği midir? (Tali Kurucu İktidar Anayasayı Bütünüyle Değiştirebilir mi?)	399
4. Anayasa Değişikliğinin Metin İtibarıyla Biçimleri	400
B. Anayasaların Değiştirilmesi İhtiyacı (Tali Kurucu İktidarın Gerekliği).....	401
C. Tali Kurucu İktidarın Sahibi.....	402
D. Tali Kurucu İktidarın Özellikleri	402
E. Tali Kurucu İktidarın Sınırları.....	402
1. Maddî (İçeriksel) Sınırlar.....	402
a) Çeşitleri (Maddî Sınırlara Örnekler)	403
b) Maddî Sınırlara İlişkin Çeşitli Sorunlar	404
aa) Maddî Sınırların Bağlayıcılığı ve Müeyyidesi Meselesi	404
bb) Değiştirme Yasakları İki Aşamada Aşılabilir mi?.....	405
cc) Anayasa Değişikliği Usûlünü Düzenleyen Anayasa Maddesi, Anayasa Değişikliği Usûlüyle Değiştirilebilir mi?.....	406
dd) Anayasada Öngörülenlerin Dışında Maddî Sınır Yoktur.....	407
2. Zamansal Sınırlar.....	407
a) Süre Yasağı.....	407
b) Dönem Yasağı.....	408
3. Biçimsel Sınırlar.....	408
F. Tali Kurucu İktidarın Biçimleri: Anayasayı Değiştirme Usûlleri.....	408

1. Teklif Safhası	409
a) Teklif Yetkisi	409
b) Anayasa Değişikliği Teklif Edilmesinin Zorlaştırılması	410
2. Karar Safhası	412
3. Onay Safhası	414
a) Onay Yetkisinin Devlet Başkanına Verilmesi: Devlet Başkanının Vetosu	415
b) Onay Yetkisinin Halka Verilmesi: Kurucu Referandum	416
Anayasa Değişikliklerinin Yargısal Denetimi Sorunu	418
Tali Kurucu İktidar Konusunda Sonuç ve Tanım	418
IV. Fonksiyonları Bakımından Aslı Kurucu İktidar ile Tali Kurucu İktidar Arasında Özdeşlik.....	419

Bölüm 7 DEVLET KAVRAMI

I. Devlet Kavramının Tanımı	422
II. “Devlet” Terimi	424
“Devlet”	424
“Stato/Etat/State/Staat”	425
Okuma: “Devlet” Kelimesi Üzerine Bir Deneme: İktidardan Düşenler Tedavülünden Kalkan Para Gibi Neden Değerini Yitiriyorlar?	428
III. Devletlerin Kurulması.....	432
Devletin Kurulması Tanınmasına Bağlı mıdır?	434
Tanınmamış Bir Devlet Devlet midir? KKTC Örneği	434
Tanınmış, Ama Fiilen Egemenlik Kuramayan Bir Devlet Devlet midir? "Filistin Devleti" Örneği	435
IV. Devletlerin Sona Ermesi	436
A. Sona Erme Halleri.....	436
1. İnsan Unsurunun Yok Olması	437
2. Ülkenin Yok Olması	437
3. Egemenliğin Kaybı	437
B. Sona Ermenin Sonuçları: Devletlerin Halefiyeti	439
V. Devletin Hukukî Kişiliği İlkesi.....	442
A. Devlete Tüzel Kişilik Tanınmasının Tarihsel Sebebi	443
B. Devlete Hukukî Kişilik Tanınmasından kaynaklanan Sonuçlar	444
1. Siyasî Sonuç: İktidarın Kişiselleşmesinin Önlenmesi	444
2. Hukukî Sonuçlar	445
VI. Devletin Devamlılığı İlkesi.....	446
A. Genel olarak	446
B. Devletin Devamlılığı İlkesinin Sonuçları.....	447
1. Uluslararası Antlaşmaların Devamlılığı İlkesi.....	447
2. Hukukun Devamlılığı İlkesi	447
3. Borçların Devamlılığı İlkesi	448
4. Kamu Alacaklarının Devamlılığı İlkesi.....	449
VII. Devletin Faaliyet Alanı.....	449
A. Liberal Görüş.....	450
B. Müdahaleci Görüşler.....	450
1. Sosyalist Görüş.....	450
2. Sosyal Demokrat Görüş	450
VIII. Devletin Kökeni Hakkında Teoriler	451
A. Aile Teorisi	451
B. Biyolojik Teori	453

C. Kuvvet ve Mücadele Teorisi.....	454
D. Ekonomik Teori: Marksist Devlet Teorisi.....	456
E. Devletin Kaynağını İnsan Aklına ve İradesine Dayandıran Teori: Sosyal Sözleşme Teorisi.....	459
1. Thomas Hobbes.....	460
2. John Locke.....	461
3. Jean-Jacques Rousseau.....	462
4. Sosyal Sözleşme Teorilerinin Eleştirisi.....	463
F. Tarihte İlk Devletlerin Ortaya Çıkışı Üzerine Notlar.....	463
1. İlk Devletlerin Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan Faktörler.....	464
a) Birinci Faktör: Göçebe Toplulukların Çiftçi Topluluklar Üzerinde Egemenlik Kurmaları.....	464
b) İkinci Faktör: Küçük Sulama Tarımından Büyük Sulama Tarımına Geçiş.....	464
2. İlk Devletlerin Ortaya Çıktıkları Yer ve Zaman.....	466
a) Mezopotamya (Sümer-Babil-Asur).....	466
b) Mısır.....	467
c) Anadolu: Hititler.....	467
d) Girit.....	467
e) Eski Yunan.....	467
f) Roma.....	468
g) Çin.....	468

Bölüm 8

DEVLETİN UNSURLARI:

MİLLET, ÜLKE, EGEMENLİK

I. Devletin Beşerî Unsuru: Millet.....	469
A. Genel Olarak.....	469
C. Millet Kavramı.....	472
1. Objektif Millet Anlayışı.....	472
a) Irk Birliği.....	473
b) Dil Birliği.....	474
c) Din Birliği.....	475
2. Sübjektif Millet Anlayışı.....	478
Vatandaşlık.....	479
Vatandaşın Sadakat ve Devletin Toruma Borcu.....	480
Çifte Vatandaşlık.....	480
Vatansızlık.....	481
C. Milliyetler Prensibi.....	481
D. Self-Determinasyon Hakkı.....	482
II. Devletin Toprak Unsuru: Ülke.....	485
A. Genel Olarak.....	485
Çingeneler.....	485
B. Ülkenin Kazanılması.....	486
C. Ülkenin Kısımları.....	488
1. Kara Sahası (Kara Ülkesi).....	488
2. Su Sahası (Su Ülkesi).....	490
a) Birinci Alan (İçsular, Karasuları ve Boğazlar): Kıyı Devletinin Egemenliği Tamdır.....	491
b) İkinci Alan (Bitişik Bölge, Münhasır Ekonomik Bölge, Kıta Sahaneliği ve Balıkçılık Bölgesi): Kıyı Devletinin Egemenliği Sınırlıdır.....	491
c) Üçüncü Alan (Açık Deniz): Kıyı Devletinin Egemenliği Yoktur.....	493
3. Hava Sahası (Hava Ülkesi).....	495
C. Devlet Ülkesinin Bütünlüğü İlkesi.....	496

III. Devletin İktidar Unsuru: Egemenlik.....	496
A. Genel Olarak	497
B. Egemenliğin Değişik Anlamları.....	498
1. Dış Egemenlik.....	498
a) Devletlerin Egemen Eşitliği İlkesi	499
b) İçişlerine Karışmama İlkesi.....	499
2. İç Egemenlik	501
a) Devlet İktidarının Kendisi Anlamında Egemenlik.....	501
b) Devlet İktidarının Nitelikleri Anlamında Egemenlik	501
C. Hangi İktidar Egemen İktidardır Veya Hangi devlet iktidarı aslı ve sınırsızdır?	503
1. Aslı Kurucu İktidar	504
2. Tali Kurucu İktidar	504
3. Yasama İktidarı	505
4. Yürütme İktidarı	506
5. Yargı İktidarı.....	506
D. Egemenliğin Sahibi Konusunda Teoriler.....	507
1. Teokratik Egemenlik Teorileri	507
a) Doğüstü İlahî Hukuk Doktrini.....	507
b) Providansiyel İlahî Hukuk Doktrini.....	508
2. Demokratik Egemenlik Teorileri	508
a) Millî Egemenlik Teorisi.....	508
b) Halk Egemenliği Teorisi	511
Demokratik Egemenlik Teorilerinin Eleştirisi.....	514

Bölüm 9 DEVLET ŞEKİLLERİ I: MONARŞİ VE CUMHURİYET

I. Monarşi ile Cumhuriyet Arasındaki Ayrım Sorunu.....	517
II. Monarşi.....	519
A. Genel Olarak	520
B. Monarşi Çeşitleri.....	521
1. Saltanat Hakların Sınırlanmasına Göre Monarşi Çeşitleri	522
a) Mutlak Monarşi.....	522
b) Meşrutî Monarşi.....	522
2. Hükümdarın Tahta Geçiş Biçimine Göre Monarşi Çeşitleri	523
a) İrsî Monarşiler.....	523
Veraset Kuralları	524
aa) Direkt Hat Sistemi	524
bb) Civar Sistemi	525
cc) Baba Soyundan - Ana Soyundan İntikal.....	525
<i>Interregnum</i> Yasağı...526; Din Şartları...526; Evlenne İzni	526
Yaş... 527; Tacın Otomatik İntikali.....	527
b) Seçimli Monarşiler	528
C. Monarşilerin Değerlendirilmesi	530
III. Cumhuriyet	532
A. Dar Anlamda Tanım: Cumhuriyet Monarşinin Tersidir.....	533
B. Geniş Anlamda Tanım: "Cumhuriyet = Demokrasi".....	534
C. Hangi Anlayış Doğru: Ampirik Veriler	535
IV. Devlet Şeklinin Monarşi veya Cumhuriyet Olmasından Kaynaklanan Anayasal Farklılıklar.....	536
A. Yasama Organı Bakımından.....	536
B. Yargı Organı Bakımından.....	537
C. Yürütme Organı Bakımından.....	538

Bölüm 10
DEVLET ŞEKİLLERİ II:
ÜNİTER DEVLET-BİLEŞİK DEVLET

I. Üniter Devlet	542
A. Tanım.....	543
1. Devletin Unsurlarında Teklik	543
2. Devletin Organlarında ve Yetkilerinde Teklik.....	544
B. Üniter Devletin İDARİ Teşkilatı	545
1. Üniter Devletin Merkezî İdaresi: Başkent Teşkilâtı ve Taşra Teşkilâtı	545
2. Üniter Devlette Yerel Yönetimler.....	547
Merkezî ve Adem-i Merkezî Üniter Devlet Ayrımı Üzerine Bir Not.....	483
II. Bileşik Devlet	550
A. Devlet Birlikleri.....	550
1. Şahsî Birlik	550
Britanya <i>Commonwealth</i> Krallıkları	551
Şahsî Birliğin Tersî.....	551
2. Hakikî Birlik	551
B. Devlet Toplulukları	552
1. Konfederasyon	552
Avrupa Birliği: Konfederasyon mu, Federasyon mu?.....	553
2. Federasyon (Federal Devlet)	554
a) Tanımı	555
b) Federasyon - Konfederasyon Karşılaştırması	556
c) Federal Devlet - Üniter Devlet Karşılaştırması.....	557

Bölüm 11
FEDERASYON (FEDERAL DEVLET)

I. Genel Olarak.....	561
Terim Meselesi: "Federasyon" mu, "Federal Devlet" mi.....	561
"Federalizm" ve "Federal Sistem" Terimleri	496
Etimoloji.....	496
Federasyon Şeklindeki Devletlerin Resmî Adları	496
II. Federasyonun Devlet Yapısı	564
A. Federal Devlet	565
1. Federal Devletin Millet, Ülke ve Egemenlik Unsurları	565
2. Federal Devletin Yasama, Yürütme ve Yargı Organları.....	566
a) Federal Devletlerde Yasama Organı	566
aa) İki Meclislilik	567
bb) Eşit İki Meclislilik	568
bb) İkinci Mecliste Eşit Temsil.....	569
b) Federal Devletlerde Yürütme Organı.....	570
c) Federal Devletlerde Yargı Organı.....	571
B. Federe Devletler.....	571
1. Federe Devletlerin Uluslararası Kişiliği Yoktur	572
2. Federe Devletin Millet, Ülke ve Egemenlik Unsurları	573
3. Federe Devletin Örgütlenmesi: Yasama, Yürütme ve Yargı Organları	575
a) Federe Devletlerin Yasama Organı.....	576
b) Federe Devletlerin Yürütme Organı	577
c) Federe Devletlerin Yargı Organı.....	578
III. Federasyonun Hukuk Düzeni: Federal ve Federe Hukuk Düzenleri ve Bunların Arasındaki İlişkiler.....	579
IV. Federal Devlet ile Federe Devletler Arasında Yetki Paylaşımı	581

A. Yetki Paylaşımı Yazılı ve Katı Bir Anayasayla Yapılmış Olmalıdır	581
Yetki Bölüşümü Usulü	582
1. Federal Devletin Yetkilerini Sayma	582
Zımnî Yetkiler Teorisi	583
2. Federe Devletlerin Yetkilerini Sayma	584
Münhasır Yetkiler - Ortak Yetkiler	585
Federe Devletlerin Özerkliği İlkesi	585
B. Anayasanın Değiştirilmesine Federe Devletler de Katılmalıdır	586
C. Yetki Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözüm Yolu Olmalıdır: Federal Yüksek Mahkemenin Gerekliği	587
V. Federasyonların Kurulması	589
A. Birleşme Yoluyla Federasyon Kurulması	589
B. Ayrılma Yoluyla Federasyon Kurulması	589
VI. Federalizmin Nedenleri	589
1. Tarihsel Nedenler	589
2. Dış tehdit	590
3. Coğrafi Büyüklük	590
4. Kültürel ve Etnik Bölünmüşlük	590
VII. Korporatif Federalizm	591
VIII. Federalizmin Değerlendirilmesi	593
A. Avantaj ve Dezavantajları	593
B. Federalizm Etnik Bölünmüşlüğe Çare Olabilir mi?	594
C. Federalizm ile Demokrasi Arasında Bir İlişki Var mıdır?	598
D. Federalizm ile Cumhuriyet Arasında Bir İlişki Var mıdır?	598
IX. Bölgesel Devlet	599
A. Tanım	599
B. Bölgesel Devlet-Üniter Devlet Karşılaştırması	599
C. Bölgesel Devlet-Federasyon Karşılaştırması	600

Bölüm 12

KUVVETLER AYRILIĞI TEORİSİ

I. Tarihi Temeller: İngiltere Anayasa Tarihi	604
II. Fikri Temeller	606
A. Aristo	606
B. Grotius, Wolff ve Pufendorf	608
C. Locke	609
D. Montesquieu: Kuvvetler Ayrılığı Teorisi	610
III. Kuvvetler Ayrılığı Teorisine Yöneltilen Eleştiriler	615
OKUMA: Kemal Gözler, <i>Elveda Anayasa</i> , Bursa, Ekin, 3. Baskı, 2017, s.23-27	619

Bölüm 13

HÜKÜMET SİSTEMLERİ

I. Kuvvetler Birliği Sistemleri	624
A. Yürütme Organında Birleşme	624
1. Mutlak Monarşi	624
2. Diktatörlük	625
a) Totaliter Diktatörlük	626
b) Otoriter Diktatörlük	626
B. Yasama Organında Birleşme: Meclis Hükümeti	626
1. Teorik Kökeni	627
2. Meclis Hükümeti Sisteminde Yasama Organının Özellikleri	627

3. Meclis Hükûmeti Sisteminde Yürütme Organının Özellikleri	628
4. Meclis Hükûmeti Sisteminde Pratikte Yürütmenin Üstünlüğü	632
5. Meclis Hükûmeti Sisteminde Yargının Durumu	632
6. Örnekler: Fransa (1792-1795) ve Türkiye (1920-1923)	633
II. Kuvvetler Ayrılığı Sistemleri (Sert ve Yumuşak Kuvvetler ayrılığı Sistemleri).....	635
A. Aslı Farklar	636
1. Yürütme Organının Yapısı	636
2. Yürütme Organının Kaynağı (Göreve Gelişi)	636
3. Yürütme Organının Yasama Organına Karşı Sorumluluğu	636
B. Tali Farklar	636
1. Yürütme Organının Yasama Organını Fesih Hakkı	637
2. Aynı Kişi Hem Yütütmekte, Hem de Yasamada Görev Alması	637
3. Yürütme Organının Yasama Çalışmalarına Katılması	637

Bölüm 14 BAŞKANLIK SİSTEMİ

I. Başkanlık Sisteminin Özellikleri	640
A. Aslı Özellikler	641
1. Yürütme Organı Tek Kişiliktir	641
2. Başkan, Halk Tarafından Seçilir	643
3. Başkan, Yasamanın Güvenine Dayanmaz	643
B. Tali Özellikler	644
1. Başkan Yasama Organını Feshedemez	644
2. Aynı Kişi Hem Yürütmekte, Hem Yasamada Görev Alamaz	644
3. Başkan, Yasama Organının Çalışmasına Katılamaz	645
II. Başkanlık Sisteminin Prototipi: Amerika Birleşik Devletleri.....	645
1. Yasama	645
2. Yürütme	646
3. Yargı	647
III. Karşılıklı Etkileşim Araçları.....	647
1. Atamalar	648
2. Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanması	648
3. <i>Impeachment</i> (Suçlama)	648
4. Bütçe	649
5. Veto	649
6. Mesaj	649
IV. Başkanlık Sisteminde Yasama-Yürütme Dengesi: “Congressional Government”- “Presidential Government”	649
V. Değerlendirme: Başkanlık Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yanları.....	650
A. Güçlü Yanları	651
1. Başkanlık Sistemi İstikrarlı Bir Yönetim Yaratar	651
2. Başkanlık Sistemi Güçlü Bir Yönetim Yaratar	651
3. Başkanlık Sistemi Demokratik Bir Yönetim Yaratar	651
B. Zayıf Yanları	653
1. Başkanlık Sistemi Rejim Krizlerine Yol Açabilir	553
2. Başkanlık Sistemi Katıdır	553
3. Başkanlık Sistemi Çift Meşruluk Sorununa Yol Açabilir	554
4. Başkanlık Sistemi Siyasal Kutuplaşmaya Yol Açabilir	554
3. Başkanlık Sistemi İktidarın Kişiselleşmesine Yol Açabilir	554
VI. Yarı-Başkanlık Sistemi.....	655
1. Tek-Başlı, İki-Başlı Yürütme	655
2. Seçim Usulü	656
3. Yasamanın Güveni	656

Bölüm 15

PARLÂMENTER SİSTEM

I. Parlâmenter Sistemin Ayrıcı Özellikleri	658
A. Aslı Özellikler	659
1. Yürütmenin Yapısı: İki-Başlılık (<i>Bicéphalisme, Dualisme</i>).....	659
a) Devlet Başkanı	660
b) Bakanlar Kurulu	660
2. Yürütmenin Göreve Gelişi	663
3. Sorumluluk: Yasamanın Güvenine Dayanma	663
B. Tali Özellikler	664
1. Yürütme Organı, Yasama Organını Feshedebilir	664
2. Aynı Kişi Hem Yürütmede, Hem de Yasamada Görev Alabilir	665
3. Bakanlar Kurulu Yasama Organının Çalışmalarına Katılır.....	665
II. Karşılıklı Etkileşim Araçları	666
1. Kanun Yapımına Yürütmenin Katılması	666
2. Bütçe.....	666
3. Uluslararası Andlaşmalar	666
4. Denetim	666
III. Parlâmenter Sistemin Ortaya Çıkışı: İngiltere	667
A. Yasama Organı	668
B. Yürütme Organı	668
1. Taç.....	668
2. Kabine	669
Kabinenin Ortaya Çıkışı	669
Kralın Otoritesinin Silinmesi, Kabinenin bağımsızlaşması ve Başbakanın Ortaya Çıkması	669
Cezai Sorumluluktan Siyasal Sorumluluğa Geçiş.....	671
Kolektif Sorumluluğun Ortaya Çıkması	672
Fesih Kurumunun Parlâmenter Niteliğe Bürünmesi	672
C. Yargı	672
III. Parlâmenter Sistem Çeşitleri: Düalist ve Monist Parlâmenter Sistem	673
A. Düalist Parlâmenter Sistem	673
B. Monist Parlâmenter Sistem.....	674
V. Yasama-Yürütme Dengesi Bakımından Parlâmenter Sistem Tipleri: “Kabine Hükûmeti”- “Meclis Hükûmeti”	675
A. Yürütmenin Üstünlüğüne Dayanan Parlâmenter Sistem: “Kabine Hükûmeti”	676
B. Yasamanın Üstünlüğüne Dayanan Parlâmenter Sistem: “Meclis Hükûmeti”	678
VI. Değerlendirme: Parlâmenter Sistemin Güçlü ve Zayıf Yanları	681
A. Parlâmenter Sistemin Güçlü Yanları	681
1. Parlâmenter Sistemde Tıkanıklıkların Çözüm Yolu Vardır	682
2. Parlâmenter Sistem Esnekdir.....	682
3. Parlâmenter Sistem Kutuplaşmaya Yol Açmaz	682
4. Parlâmenter Sistemlerde Devlet Başkanının İlimlileştirici ve Uzlaştırıcı Etikisi Vardır	682
B. Parlâmenter sistemin Zayıf Yanları.....	683
1. Parlâmenter Sistem İstikrarsız Hükûmetlere Yol Açar.....	683
a) Eleştiri	683
b) Savunma	684
aa) Savunma I: Disiplinli İki-Partili Parlâmenter Sistemde İstikrarsızlık Yoktur.....	684
bb) Savunma II: Parlâmenter Sistemlerdeki Hükûmet İstikrarsızlığı Görünüşte”dir	685
2. Parlâmenter Sistem Zayıf Hükûmetlere Yol Açar.....	687
3. Parlâmenter Sistem Düşük Nitelikli Bir Demokrasiye Yol Açar	688

Bölüm 16

RASYONELLEŞTİRİLMİŞ PARLÂMENTARİZM

I. Hükûmete İstikrar Kazandırmaya Yönelik Araçlar.....	692
A. Hükümetin Kurulmasını Kolaylaştırmaya Yönelik Araçlar	692
1. Hükümetin Güven Oylamasız Göreve Başlaması: Zımnî Güven	692
2. Hükümetin Kurulması İçin, Düşmesi İçin Gerekenden Daha Düşük Bir Çoğunluk Aramak	693
B. Hükümetin Düşürülmesini Zorlaştırmaya Yönelik Araçlar.....	694
1. Güvensizlik Önergesi Verme Hakkının Sınırlandırılması.....	694
2. Serinleme Süresi.....	694
3. Güvensizlik Oyunda Üye Tamsayısının Salt Çoğunluğunun Aranması.....	695
4. Yalnızca Güvensizlik Oylarının Sayılması.....	695
5. Yapıcı Güvensizlik Oyu	696
6. Fesih Tehdidi Altında Güvenoyu	697
II. Hükûmete Etkinlik Kazandırmaya Yönelik Araçlar.....	697
A. Kanun Çıkarılmasını Kolaylaştırmaya Yönelik Araçlar	697
1. Blok Oylama: Ya Kabul Et, Ya Reddet.....	698
2. “Giyotin”: Ya Kanunu Kabul Et, ya da Hükûmeti Düşür	698
3. Teşriî Zorunluluk Hali: Ya Kanunu Kabul Et, ya Hükûmeti Düşür, Yoksa Kanun Koyma Yetkin Altı Ay Süreyle Askıya Alınır	699
B. Hükümetin Kararname Çıkarmasını Kolaylaştırıcı Araçlar	700
1. Hükûmete “Özerk Kararname” Çıkarma Yetkisi Tanınması	700
2. Hükûmete Kanun Hükümünde Kararname Çıkarma Yetkisinin Verilmesi	701
III. Değerlendirme.....	701
A. Rasyonelleştirilmiş Parlâmentarizm Araçları Yeterince Etkili midir?.....	701
B. Rasyonelleştirilmiş Parlâmentarizm Demokratik Bir Usûl Müdür?.....	702

Bölüm 17

DEMOKRASİ KAVRAMI

I. Demokrasi Teorileri	704
A. Normatif Demokrasi Teorisi.....	704
B. Ampirik Demokrasi Teorisi	704
II. Demokrasilerin “Gri Bölgesi”: Melez Rejimler.....	708
A. Delegasyoncu demokrasiler.....	710
B. Yarışmacı Otoriterizm	711
C. Popülist Rejimler	711
Okuma: Demokrasi Nereye Gidiyor? Nerede Hata Yaptık?.....	712
III. Demokrasi Anlayışları: Çoğunlukçu ve Çoğulcu Demokrasi Anlayışı.....	716
A. Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışı	716
B. Çoğulcu Demokrasi Anlayışı.....	718
Militan Demokrasi Anlayışı.....	720
Klasik Demokrasi - Marksist Demokrasi Anlayışı.....	721
IV. Demokrasi Modelleri: Çoğunlukçu ve Uzlaşmacı Demokrasi Modelleri	722
A. Çoğunlukçu Demokrasi Modeli (Westminster Modeli).....	723
B. Uzlaşmacı Demokrasi Modeli.....	725
Seçim Nüfus Sayımı mı?	726
Demokrasi “Doğru” Karar Almanın Bir yöntemi midir?.....	729

Bölüm 18 DOĞRUDAN DEMOKRASİ

I. Tanım.....	733
II. Eski Yunan: <i>Ecclesia</i>	734
III. İsviçre: <i>Landsgemeinde</i>	735
IV. New England (ABD): <i>Town Meeting</i>	737
V. Türkiye’de Doğrudan Demokrasi Var mı? “Köy Derneği”.....	738
VI. Teorik Kökeni: Halk Egemenliği Teorisi ve Rousseau’nun Egemenliğin Devredilmezliği Kuramı.....	739
VII. Doğrudan Demokrasinin Pratik İmkânsızlığı	739
VIII. Elektronik Demokrasi Doğrudan Demokrasiyi Mümkün Kılabilir mi?	740

Bölüm 19 TEMSİLİ DEMOKRASİ

I. Genel Olarak.....	743
Tanım.....	743
“Egemenliğin Devri” - “Egemenliğin Kullanılmasının Devri”.....	743
Seçim.....	743
“Saf Temsilî Demokrasi”.....	743
Teorik Kökeni: Millî Egemenlik İlkesi	743
II. Temsil Kavramı	744
Temsil Kavramının Özel Hukuktan Anayasa Hukukuna Geçişi	744
“Temsilci”-“Görevli” Ayrımı	745
Temsil Kavramından Çıkan Sonuçlar	745
a) Temsilcilerin İşlemlerinin Halkın Onayına İhtiyacı Yoktur	745
b) Temsilcilerin İşlemleri Bir Başka Makam Tarafından Denetlenemez.....	746
Millet ile Temsilcileri Arasındaki İlişkinin Hukukî Niteliği.....	746
a) Özel Hukuktaki Durum.....	746
b) Anayasa Hukukundaki Durum.....	746
III. Emredici Vekâlet Teorisi.....	747
Tanım	747
Özellikleri	748
a) Emir ve Talimat Verme Yetkisi.....	748
b) Vekâlet Yetkisini Aşma Yasası.....	748
c) Azil Yetkisi.....	748
d) Hesap Verme Zorunluluğu.....	749
e) Vekilin Sorumluluğu İlkesi	749
f) Milletvekilinin Maaşının Seçmenleri Tarafından Ödenmesi.....	749
Uygulamadan Örnekler.....	749
Eleştiriler	751
a) Teorik Eleştiriler	751
b) Pratik Eleştiriler	751
IV. Temsilî Vekâlet Teorisi.....	752
1. Bütün Milletin Temsili İlkesi	752
2. Kolektif Vekâlet İlkesi (Tek Tek Milletvekillerine Değil, Milletvekillerinin Bütününe Verilmiş Vekâlet).....	753
3. Genel Vekâlet.....	754
4. Emredici Vekâlet Yasası.....	754
5. Azil Yasası	756
6. Sorumsuzluk.....	756
7. Serbestlik	757
8. Milletvekillerinin Maaşlarının Genel Bütçeden Ödenmesi.....	757

Bölüm 20

YARI-DOĞRUDAN DEMOKRASİ

I. Yarı-Doğrudan Demokrasinin Tanımı.....	759
II. Yarı-Doğrudan Demokrasinin Araçları	760
A. Referandum	760
1. Yapılış Zamanı Bakımından.....	760
a) Ön Referandum	760
b) Sonraki Referandum	760
2. Bağlayıcılığı Bakımından.....	761
a) İstisnâî Referandum.....	761
b) Tasdikî Referandum.....	761
3. Başvuruluşu Bakımından	762
a) Mecburî Referandum	762
b) İhtiyarî Referandum.....	762
4. Konuları Bakımından.....	762
a) Kurucu Referandum.....	762
b) Teşriî Referandum	763
Referandumdan Bir Sapma: Plebisit	763
B. Halk Vetosu	764
C. Halk Teşebbüsü	764
D. Temsilcilerin Azli	766
1. <i>Recall</i> (Geri Çağırma).....	766
2. <i>Abberufungsrecht</i>	767
III. Yarı-Doğrudan Demokrasinin Değerlendirilmesi.....	768
A. Yarı-Doğrudan Demokrasinin Lehine Olan Görüşler.....	769
B. Yarı-Doğrudan Demokrasinin Aleyhine Olan Görüşler.....	770
Sonuç.....	772

Bölüm 21

OY HAKKI

I. Bazı Kavramlar.....	777
Seçim.....	778
Oylama	778
Oy Hakkı	778
II. Oy Hakkının Şartları.....	778
A. Olumlu Şartlar	779
1. Vatandaşlık	779
2. Yaş.....	779
3. Seçmen Listesine Yazılı Olmak	779
B. Olumsuz Şartlar	781
1. Ehliyetsizlik	781
2. Liyakatsizlik.....	782
III. Oy Hakkının İlkeleri.....	782
A. Genel Oy İlkesi.....	782
Kısıtlı Oy	782
1. Servete Bağlı Oy	782
2. Vergiye Bağlı Oy	782
3. Yeteneğe Bağlı Oy	783
4. Cinsiyete Bağlı Oy	784
5. Irka Bağlı Oy	785
B. Eşit Oy İlkesi.....	786
1. Çok Oy	786
2. Çift Oy veya Ek Oy	786
3. Aile Oyu.....	787

C. Tek dereceli seçim veya Doğrudan Oy İlkesi.....	788
D. Bireysel Oy İlkesi.....	789
E. Kişisel Oy İlkesi.....	790
1. Evde Oy.....	790
2. Bulunulan Yerde Oy.....	790
3. Vekaletle Oy.....	790
4. Mektupla Oy.....	791
F. Gizli Oy İlkesi.....	792
G. Mecburî Oy ve İhtiyarî Oy İlkeleri.....	793
1. Görev-Seçmenlik Görüşü.....	793
2. Hak-Seçmenlik Görüşü.....	794
H. Serbest Oy veya Seçimlerin Serbestliği İlkesi.....	795
I. Açık Sayım ve Döküm İlkesi.....	796
J. Seçim Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü İlkesi.....	796
1. Seçim Uyuşmazlıklarının Siyasal Çözümü Sistemi.....	796
2. Seçim Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü Sistemi.....	797

Bölüm 22 SEÇİM SİSTEMLERİ

I. Çoğunluk Sistemi.....	803
A. Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi.....	803
1. Tek-İsimli Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi.....	804
2. Listeli Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi.....	804
B. İki-Turlu Çoğunluk Sistemi.....	805
1. Tek-İsimli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi.....	806
2. Listeli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi.....	806
II. Nispi Temsil Sistemi.....	807
A. Ulusal Düzeyde Nispi Temsil.....	807
B. Seçim Çevresi Düzeyinde Nispi Temsil.....	809
1. En Büyük Artık Usûlü.....	809
2. En Kuvvetli Ortalama Usûlü.....	810
3. Millî Bakiye (Ulusal Artık) Sistemi.....	811
4. D'Hondt Usûlü.....	812
- Nispi Temsil Sisteminde Liste Çeşitleri.....	813
1. Bloke Liste Usûlü.....	813
2. Tercihli Oy Usûlü.....	813
3. Karma Liste Usûlü.....	813
- Nispi Temsil Sisteminde Seçim Barajları.....	815
1. Ulusal Baraj.....	815
2. Seçim Çevresi Barajı.....	816
III. Seçim Sistemlerinin Değerlendirilmesi.....	816
A. "Temsilde Adalet" ile "Hükümette İstikrar ve Etkinlik" İlkeleri Açısında Seçim Sistemleri.....	817
B. Seçim Sistemlerinin Parti Sistemleri Üzerindeki Etkisi.....	818
C. Parti Sistemlerinin Rejim Üzerindeki Etkisi.....	819

Bölüm 23 YASAMA ORGANI: PARLÂMENTO

I. Genel Olarak.....	823
Yasama Organi ve Yasama Fonksiyonu (Organik ve Fonksiyonel Açıdan Yasama).....	823
Yasama Organının Diğer Devlet Organlarından Ayrılması.....	824

Terminoloji	824
II. İngiltere’de Parlâmentonun Doğuşu ve Gelişmesi	825
Norman İstilasından (1066) Önce	825
Norman İstilasından Sonra	825
<i>Magna Carta Libertatum</i> (1215)	826
Simon de Montfort (1265)	827
Model Parlâmento (1295)	827
Parlâmentonun İkiye Bölünmesi (1332).....	828
Parlâmentonun Yasama Yetkisini Ele Geçirmesi (1400’ler)	828
a) “Dilekçe Hakkı+Vergiye Muvafakat Silahı”	828
b) Dilekçe Hakkının Kanun Tasarısına Dönüşmesi	829
c) Ancak Kral Yasama Yetkisini Kaybetmemiştir	829
<i>Petition of Rights</i> (1628) Sonrası Gelişmeler	830
“Uzun Parlâmento”	830
1648 Devrimi	830
Cumhuriyetin İlanı ve Cromwell	831
<i>Habeas Corpus Act</i>	830
<i>Bill of Rights</i> (1689)	831
<i>Act of Settlement</i> (1701).....	832

Bölüm 24

PARLÂMENTOLARIN YAPISI: TEK-MECLİSİ VE İKİ-MECLİSLİ PARLÂMENTOLAR

I. Tek-Meclislilik.....	833
II. İki-Meclislilik.....	834
A. Genel Olarak	834
B. Birinci Meclisler ile İkinci Meclisler Arasındaki Farklar	836
C. İki-Meclisliliğin Nedenleri	839
III. İki-Meclisliliğin Değerlendirilmesi.....	841
A. İki-Meclis Sisteminin Aleyhine İleri Sürülmüş Görüşler.....	841
B. İki-Meclis Sisteminin Lehine İleri Sürülmüş Görüşler	842

Bölüm 25

PARLÂMENTO ÜYELİĞİ

İsimplendirme	845
I. Parlâmento Üyelerinin Seçimi.....	847
A. Seçilme Yeterliliği	847
1. Esas Şart: Seçme Hakkına Sahip Olmak	847
2. Ek Şartlar	847
a) Vatandaşlık	847
b) Yaş	847
c) Öğrenim	848
d) Askerlik	848
3. Seçilme Yetersizlikleri	849
a) Mutlak Yetersizlikler	849
b) Nispi Yetersizlikler	849
B. Seçim Usûlü	849
1. Tek-Meclisli Parlâmentoların ve İki-Meclisli Parlâmentolarda Birinci Meclislerin Üyelerinin Seçimi.....	850
2. İki-Meclisli Parlâmentolarda İkinci Meclislerin Üyelerinin Seçimi, Belirlenmesi veya Atanması.....	850

a) İrsî Üyeler	850
b) Tabîî Üyeler	850
c) Atama Yoluyla Gelen Üyeler	851
II. Parlâmento Üyelerinin Hukukî Statüsü	852
A. Parlâmento Üyeliği Sıfatının Kazanılması ve Sona Ermesi	853
1. Parlâmento Üyeliği Sıfatının Kazanılması	853
2. Parlâmento Üyeliği Sıfatının Sona Ermesi	854
a) Fesih	854
b) Erken Seçim	854
c) Normal Yasama Döneminin Sona Ermesi	854
d) Ölüm	855
e) İstifa	855
a) Düşme	856
B. Yasama Bağdaşmazlığı	857
1. Parlâmento Üyeliği ile Bir Kamu Görevi Arasındaki Bağdaşmazlık	858
2. Parlâmento Üyeliği ile Bir Özel İş Arasındaki Bağdaşmazlık	858
3. Parlâmento Üyeliği ile Diğer Bir Temsili Görev Arasındaki Bağdaşmazlık	860
C. Yasama Bağışıklıkları	860
1. Yasama Sorumsuzluğu	861
Tanım	861
Amacı	861
Kökeni	862
Kapsamı: Oy, Söz veya Düşünce Açıklaması	862
Şartı	862
Niteliği: Mutlaktr	863
a) Hukukî+Cezâî Sorumsuzluk	863
b) Kaldırılmaz	863
c) Sürekli	863
d) Kamu Düzenine İlişkindir: Vazgeçilemez	863
Parlâmento Dışında Tekrar	864
2. Yasama Dokunulmazlığı	864
Tanım...864; Amacı...864; Örnek Ülkeler...865; Kökeni	865
Konusu...865; Sağladığı Güvenceler...866; Niteliği: Nispidir	867
D. Parlâmento Üyeliği Tazminatı	868
Bedavalık...868; Ücretlilik...868; Uygulama	69
Niteliği: "Tazminat" mı, "Maaş" mı?... 869; Miktarı...870; Ek Malî Avantajlar... 870	

Bölüm 26

PARLÂMENTOLARIN İÇ YAPISI VE ÇALIŞMA DÜZENİ

I. İçtüzük	871
Tanımları	872
Konusu: "İç"lik	872
Temeli: Parlâmentoların Özerkliği İlkesi	872
Hukukî Niteliği: Parlâmento Kararı	872
İçtüzüğün Önemi	872
İçtüzüğün Devamlılığı ve Bağlayıcılığı	874
II. Parlâmentoların İç Yapısı	874
A. Başkan	874
B. Divan	876
C. Siyasî Parti Grupları	877

D. Komisyonlar	878
1. Teşriî Komisyonlar	878
2. Teşriî Olmayan Komisyonlar	879
a) Araştırma Komisyonları	879
b) Soruşturma Komisyonları	879
c) <i>Ad Hoc</i> Komisyonları	880
III. Parlâmentoların Çalışma Düzeni	880
A. Parlâmentoların Devamlılığı ve Toplantı Dönemleri Sistemleri	880
1. Parlâmentonun Devamlılığı Sistemi	881
2. Toplantı Dönemleri Sistemi	882
B. Zaman Birimleri	884
1. Yasama Dönemi	884
2. Seans	884
3. Ara Birimler	885
C. Toplantı Yetersayısı, Gündem ve Görüşme, vs.	885
D. Parlâmentolarda Oylama Şekilleri	886
1. İşaretle Oylama	886
2. Açık Oylama	887
3. Gizli Oylama	887
E. Karar Yetersayısı	887
1. Nispi Çoğunluk	888
2. Salt Çoğunluk	888
a) Üye Tamsayısının Salt Çoğunluğu	888
aa) <i>De Facto</i> Üye Tamsayısı Esası	888
bb) <i>De Jure</i> Üye Tamsayısı Esası	888
b) Toplantıya Katılanların Salt Çoğunluğu	889
c) Kullanılan Oyların Salt Çoğunluğu	889
d) Geçerli Oyların Salt Çoğunluğu	889
3. Nitelikli Çoğunluk	890

Bölüm 27

YASAMA FONKSİYONU

I. Yasama Fonksiyonunun Tanımı ile Yürütme ve Yargı Fonksiyonlarından Ayrılması	891
A. Maddî Kriter	892
B. Şekli veya Organik Kriter	895
II. Yasama Fonksiyonunun Özellikleri	898
A. Yasama Yetkisinin Genelliği	898
B. Yasama Yetkisinin Asllığı	899
C. Yasama Yetkisinin Devredilmezliği	900
III. Yasama İşlemleri	900
A. Yasama İşleminin Tanımı	901
B. Yasama İşlemlerinin Türleri: Parlâmento Kararı ve Kanun	903
1. Parlâmento Kararları	904
2. Kanun	905

Bölüm 28

PARLÂMENTOLARIN GÖREV VE YETKİLERİ

I. Kanun Yapmak	909
A. Öneri	910
B. Görüşme	911

3. Kabul (Oylama).....	911
D. Onay veya Geri Gönderme.....	911
1. Kralî Onay.....	912
2. Geri Gönderme.....	915
a) Güçleştirici Veto	915
b) Geciktirici Veto.....	916
E. İsdar	911
1. Tanım.....	918
2. Örnekler.....	920
3. İsdarın Şekli	923
4. İsdarın Fonksiyonları	929
a) Kanunun Varlığının Tespiti.....	929
b) Kanunun Aslına Uygunluğunun Tasdiki.....	929
c) Kanunun Resmî Gazetede Yayınlanması Emri.....	930
d) İsdarın Dördüncü Bir Fonksiyonu Var mı? (Kanunun Uygulanmasını Emretme) ..	931
5. Cumhurbaşkanları Kanunları İsdar Etmeyi Reddedebilir mi?.....	932
6. İsdar - Kralî Onay Farkı.....	933
7. İsdar - Geri Gönderme Farkı	937
8. İsdar - Yayın Farkı.....	938
9. İsdar ile İlgili Bazı Ek Gözlemler	938
F. Yayın.....	940
G. Yürürlüğe Girme.....	942
II. Hükûmeti Denetlemek	944
A. Soru	944
B. Genel Görüşme	948
C. Meclis Araştırması	950
D. Meclis Soruşturması.....	952
E. Gensoru	956
F. Güvensizlik Önergesi	960
III. Bütçeyi Kabul etmek.....	962
A. Tanımı ve Önemi	962
B. Tarihsel Kökü	963
C. Bütçe İlkeleri	964
D. Bütçe Kanunlarının Kabul Edilmesi Usûlü.....	966
IV. Uluslararası Andlaşmaları Onaylamak veya Onaylanmalarına İzin Vermek	968
V. Savaş İlan Etmek veya İlan Edilmesine İzin Vermek	969
A. Monarşilerde	969
B. Cumhuriyetlerde	969
VI. Af Çıkarmak (Amnistie)	971
A. Türk Hukukunda Af çeşitleri	972
1. “Genel Af-Özel Af” Ayrımı	972
2. “Toplu Af-Bireysel Af” Ayrımı.....	972
3. Af Çıkarma Yetkisi Kime Ait Olmalıdır?.....	972
B. Fransız Hukukundaki “Grâce-Amnistie” Ayrımı.....	973
1. “Gras” ile “Amnistie” Arasındaki Farklılıklar.....	974
2. “Amnistie” ve “Gras” Yetkisi Kime Verilmelidir?.....	975
3. “Amnistie”nin Hukukî Şekli	976
VII. Parlâmentoların Diğer Görev ve Yetkileri.....	976
Bibliyografya	979
Dizin.....	1023
Yazarın Özgeçmişi ve Yayın Listesi	1063